

Tampereen ammattikorkeakoulu

AMMATILLINEN OPETTAJAKORKEAKOULU

Opettajankoulutuksen kehittämishanke

”Kuinka opetan erityisopiskelijalle musiikkia?”

Kehittämisideoita erityisopiskelijoiden musiikin opetukseen

Tuija Salama-Leppänen

2007

Tiivistelmä

Salama-Leppänen Tuija:

"Kuinka opetan erityisopiskelijalle musiikkia?" Kehittämideoita

erityisopiskelijoiden musiikin opetukseen

Tampereen ammatillinen opettajakorkeakoulu

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 27 s

Ryhmän opettaja Maarit Kolari

Huhtikuu 2007

Asiasanat: erityisopiskelija, musiikin opetus, kohtaaminen

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena on esitellä erityisopiskelijoiden musiikin opiskelun pääasioita. Työ sisältää ajatuksia, näkemyksiä, kokemuksia ja kehittämideoita PIRAMK:n opetussuunnitelmaan erityisopiskelijoiden musiikin opiskelun osalta.

Työn aineisto perustuu etupäässä opetustyössäni hankkimiini kokemuksiin ja erityisopiskelijoita ja musiikin opetusta käsittelevään kirjallisuuteen.

Sisällysluettelo

1. Johdanto erityisopiskelijoiden musiikin opetuksen osa-alueisiin	4
2. Käyttöteoria	5
2.1 Ihmiskäsitys	5
2.2 Lähestymistapoja oppimiskäsitykseen	7
2.3 Tietokäsitys	7
3. Kuka on erityisopiskelija?	9
4. Kuinka kohtaan erityisopiskelijan?	11
5. Erityisopiskelijoiden musiikin opiskelun tavoitteet	12
6. Yleiset musiikin opiskelun osa-alueet	15
6.1 Laulaminen	15
6.2 Soittaminen	17
6.3 Musiikin kuuntelu	18
6.4 Musiikkiliikunta	19
6.5 Musiikkimaalaus	20
7. Arviointi	22
8. Erityisopiskelijoiden musiikin opiskelun tarpeet	24
9. Itsereflektion merkitys musiikin opetustyössä	25
10. Lopuksi	26
Lähteet	27

1. Johdanto erityisopiskelijoiden musiikin opetuksen osa-alueisiin

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena on antaa kehittämisideoita musiikkipedagogi- ja musiikinohjaajaopiskelijoiden koulutukseen erityisopiskelijoiden musiikin opiskelun osalta eli kehittää oppilaitoksen (PIRAMK, TAOKK) opetussuunnitelmaa.

Olen kokeillut opintomateriaaleja sekä PIRAMKilla että TAOKKissa. Saamani palautteen perusteella opiskelijat ovat kokeneet tiedon erityisopiskelijoiden musiikin opiskelusta tarpeellisena.

Työssä esiteltyjä ajatuksia voi hyvin soveltaa myös muihin koulutuksiin. Musiikki on tärkeä aine niin erityisopettajille kuin erityislastentarhanopettajille. Kehittämisideat voivat tuoda uusia ajatuksia myös perinteiseen musiikin opetukseen.

Erytisopiskelijoilla on oikeus opiskelupaikkaan musiikkioppilaitoksissa, mikäli musiikin opiskelun muut kriteerit täyttyvät (musikaalisuus). Musikaalisuus testataan vuosittain järjestettävissä pääsykokeissa (mm. oppilaiden soitto-, laulutaito sekä melodia- ja rytmitaju). Erytisopiskelijoilla on oikeus saada opetusta, jossa heidän erityistarpeensa huomioidaan. Opettaja/ ohjaajaopiskelijat tarvitsevat tietoa erilaisten opiskelijoiden erityispiirteistä ja erityisopiskelijoiden kohtaamisesta. Opettaja/ ohjaajaopiskelijat tarvitsevat tietoa siitä, miten opetusta voidaan mukauttaa.

Etsin työssä vastauksia ainakin seuraaviin kysymyksiin:

- kuka on erityisopiskelija?
- mitkä ovat erityisopiskelijoiden musiikin opiskelun osa-alueet?
- miten erityisopiskelijoiden musiikin opiskelua arvioidaan?
- mitkä ovat erityisopiskelijoiden musiikin opiskelun tarpeet?

Työn aineisto perustuu etupäässä opetustyössäni hankkimiini kokemuksiin ja erityisopiskelijoita ja musiikin opetusta käsittelevään kirjallisuuteen.

2. Käyttöteoria

Haluan seuraavassa esitellä sen ihmis-, oppimis- ja tietokäsityksen, jolle työni ja ajatukseni pohjautuvat. Opettajan ammatti on ihmissuhdeammatti, joka sisältää paljon kohtaamisia ja vuorovaikutustilanteita. Opettajan keskeinen työväline ja työskentelyn ohjaaja on hänen käsityksensä ihmisestä, oppimisesta ja tiedosta. Ihmiskäsitys antaa pohjan ymmärtää monenlaisia ihmisiä, myös erilaisia opiskelijoita. Oppiminen on jatkuvasti muutuva ja elävä prosessi. Tietokäsitys luo pohjan oppimisen tarkastelulle ja analysoinnille.

2.1 Ihmiskäsitys

Ihmiskäsitys muodostaa kaikkien ihmissuhdetyöntekijöiden perustan. Tämän työn yhtenä perustana on holistinen eli kokonaisvaltainen ihmiskäsitys.

Holistisen ihmiskäsityksen mukaan arvioidaan ja analysoidaan kokonaisen ihmisen olemassaoloa, hänen mahdollisuuksiaan, rajoituksiaan, oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan. Hyvin analysoitu ihmiskäsitys paljastaa, mitä kaikkea on otettava huomioon, jotta ihmisen kokonaisuus tulisi tutkituksi. Mielestäni erityisopiskelijoiden kohdalla on olennaista kokonaisen, ainutkertaisen yksilön kohtaaminen erilaisine vahvuuksineen. En lähde opetustilanteeseen korostamalla yksilön puutteita tai eroavaisuuksia ”normaaliin” yksilöön, vaan etsimällä ja löytämällä hänestä yksilöllisiä ja ainutkertaisia vahvuusalueita.

Lauri Rauhalan (2005) mukaan ihmisen olemassaolon perusmuodot voidaan jakaa seuraavin termein:

- tajunnallisuus (psykykkis-henkinen olemassaolo)
- kehollisuus (olemassaolo orgaanisena tapahtumana)
- situationaalisuus (olemassaolo suhteina todellisuuteen).

Järjellisyysvaatimuksen mukaan ihmiseksi kutsutun olennon on todellistuttava ainakin tajunnallisuuden, kehollisuuden ja situationaalisuuden olemismuodoissa. (Rauhala 2005, 32)

Rauhala käsittää tajunnan inhimillisen kokemisen kokonaisuudeksi.

Tajunnallisuuden perusolemus on mielellisyyttä, mieli on sitä, jonka avulla

ymmärrämme, tiedämme, tunnemme, uskomme, uneksimme jne. ilmiöt aina joksikin. Mieli on merkityksen antaja. Mieli ilmenee tai koetaan aina jossakin tajunnan tilassa eli elämyksessä. Mieli ja elämys ovat aina yhdessä. Tajunta antaa asioille merkityksiä ja suuntautuu sen kautta aina jonnekin. Maailmankuvamme ja käsitykset itsestämme syntyvät merkityssuhteiden kautta. Tajunnallisuudessa tapahtuu kokoajan merkityssuhteiden jatkuvaa uudelleen jäsentymistä. Tajunnan sijasta käytetään myös sanoja psyyke, psyykinen tai henki. Yleiskielessä näillä termeillä tarkoitetaan ihmisen olemassaoloa kokevana olentona. (Rauhala 2005, 34-38.)

Tajunnallisuuden perusluonteen ymmärtämiseksi ei ole tarpeen ratkaista, miten oikeita, selkeitä ja tiedostettuja merkityssuhteet ovat. Merkityssuhteet eivät aina ilmene elämyksessä selkeästi ja täsmällisesti. Siitä huolimatta ne ovat merkityssuhteita. Merkityssuhteet ovat luonteeltaan erilaisia ja yksilöllisiä. (Rauhala 2005, 34-37.)

Kehollisuus eli ihmisen elämä käsitetään orgaanisen olemassaolon olemukseksi, kuten mielellisyys on tajunnallisuuden perusolemus. Orgaanisessa tapahtumisessa itsessään ei ole mitään symbolista. Orgaanisen elämän piirissä elinten ja elintoimintojen keskinäinen informaatio on niiden itsensä sekä ihmisen kokonaisuuden kannalta paljon luotettavampaa ja erehtymättömämpää kuin tajunnan niistä antamat symboliset tulkinnat. Elintoiminnalliset prosessit voivat olla sopusoinnussa tai ristiriidassa kokonaisuudessa vallitsevien sekä olemassaoloa ja elämää ylläpitävien tapahtumaperiaatteiden kanssa. Elämä on siten orgaanisen olemassaolon olemus. (Rauhala 2003, 39-41.)

Situationalisuudella ihmisen olemassaolon muotona tarkoitetaan ihmisen kietoutuneisuutta todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta ja mukaisesti. Kietoutuessaan situationsa rakennetekijöihin eli komponentteihin ihminen samalla tulee sellaiseksi kuin niiden luonne edellyttää. Ihminen voi myös valita monia situationsa komponentteja. Komponentit voivat olla joko konkreettisia tai ideaalisia. Situationaalisuuden tärkeys ihmisen olemismuotona näkyy erittäin selvästi hänen identiteettinsä muodostuksessa. Situationaalisuus onkin käsitettävä aina ainutkertaiseksi (Rauhala 2003, 41-47.)

2.2 Lähestymistapoja oppimiskäsitykseen

Kokonaisvaltainen eli humanistinen oppimiskäsitys perustuu humanistisen psykologian näkemyksille. Kalliopuskan mukaan humanistinen psykologia korostaa subjektiivista kokemusmaailmaa, yksilöllisyyttä, ihmisen ainutkertaista persoonallisuutta ja elämäntarkoituksen löytämistä. Keskeistä on aina löytää ihmisen oma kokemus tilanteesta. Humanistisen psykologian merkittävien edustajien olivat Abraham Maslow, Carl Rogers ja Viktor E. Frankl. (Kalliopuska 2005, 72.)

Oppiminen on jatkuvasti muuttuva prosessi. Oppimisen pohjana ovat omat aikaisemmat kokemukset, jonka pohjalta vähitellen täsmennetään tietoa. Myös erilaiset opiskelijat rakentavat oppimansa aikaisempien kokemusten ja elämysten pohjalle. Elämykset perustuvat vahvasti tunnemuistille, joka on jokaisella yksilöllinen. Työssäni olen havainnut, että erilaisilla opiskelijoilla tunnemuisti on vahvuusalue, jolle uusien asioiden oppimista kannattaa rakentaa. Myös erilaisille opiskelijoille kuuluu mahdollisuus yksilölliseen elämysmaailmaan, luovuuteen, vapauteen ja henkiseen kasvuun.

Ahonen-Eerikäisen mukaan opetustilanteessa on kysymys kohtaamisesta ja yhteisen tässä ja nyt hetkessä tapahtuvan kokemusmaailman jakamisesta. Kohtaaminen vaatii työtä, sallivuutta ja kärsivällisyyttä. Kohtaamiseen liittyy halu ymmärtää ja nähdä hetken aikaa asiat toisen silmin, kohtaaminen onnistuu vain samalla tasolla. Vastavuoroisuus on viestien lähettämistä ja vastaanottamista, tasapuolista vaihtamista ja jakamista. Kohtaaminen on vastavuoroista dialogia. (Ahonen-Eerikäinen 1999, 97-99.)

2.3 Tietokäsitys

Käsitän ihmisen ehjänä kokonaisuutena. Myös tieto on kokonaisuus, joka muodostuu palasista. Kokonaisuutta voidaan tarkastella hyvinkin monitieteellisen näkökulman kautta. Myös yksilön tiedonkäsittelyä voidaan tarkastella erilaisten näkökulmien kautta. Tieto on arvokasta, mutta tietoa täytyy pystyä myös hyödyntämään. Tieto käsittää sekä teoriaa että käytäntöä. Teoria ja käytäntö eivät sulje toisiaan pois, vaan ne täydentävät toisiaan.

Taustani ja kohderyhmäni huomioiden tietokäsitykseni sisältää lähinnä elämyksellisiä ja kokemuksellisia elementtejä. Jakamani tieto on lähes aina yhteydessä käytäntöön. Tieto rakentuu aiemmin opitun pohjalle, jolloin uusi tieto assimiloituu vanhaan tietoon. Asia täytyy sisäistää, jotta se rakentuisi käytettäväksi/ sovellettavaksi tiedoksi. Sisäistäminen on prosessi, joka vaatii aikaa ja rauhaa.

Asiat opitaan omakohtaisten kokemusten kautta ja niitä syvennetään jakaen. Omakohtainen kokemus muuttuu merkitykselliseksi elämyksen myötä. Tärkeää on, että oppilaani ovat motivoituneita hankkimaan tietoa aktiivisesti. Tiedon jakaminen täytyy aina suhteuttaa kohderyhmään. Monet oppilaistani tarvitsevat tietoa, jolla heidän elämänlaatunsa ja elämönhallintansa paranee.

3. Kuka on erityisopiskelija?

Erytisopiskelijaksi käsitän tässä työssäni opiskelijan, joka vamman, vaikeuden tai sairauden vuoksi tarvitsee erityistä tukea kyetäkseen saavuttamaan hänelle henkilökohtaisesti laaditut oppimistavoitteet. Kohderyhmiä voivat olla: kehitysvammaiset, liikuntavammaiset, aistivammaiset, aivotoiminnan vähäiset poikkeavuudet, neurologisesti poikkeavat, oppimisvaikeuksista ja kielellisistä vaikeuksista kärsivät sekä tarkkaavuus-, ja käyttäytymishäiriöiset.

Kehitysvamma voi olla monen tasoista ja erilaajuista. Kehitysvamma voi ilmetä joko fyysisessä ja/ tai älyllisessä kehityksessä. Älylliseen kehitysvammaisuuteen kuuluu merkittävästi keskitasoa heikompi älyllinen toimintakyky. CP- vammalla tarkoitetaan synnynnäisen tai varhaislapsuudessa saadun aivovaurion aiheuttamaa liikuntavammaa. (Ahvenainen, Ikonen, Koro 1999, 72,145.)

ADHD on lievä aivotoiminnan häiriö, se tarkoittaa tarkkaavaisuushäiriötä neurologisena oireyhtymänä, johon liittyy motoriikan, hahmottamisen ja/ tai oppimisen häiriö. Dysfasialla tarkoitetaan erityistä kielellisen kyvyn häiriötä ja kielenkehityksen viivästyistä normaalista älykkyystasosta, kuulosta ja ympäristöoloista huolimatta. Autismilla tarkoitetaan todennäköisesti neurologisista syistä aiheutuvaa poikkeavuutta, joka aiheuttaa häiriötä kehityksen kulussa ja järjestyksessä, kielessä sekä suhteissa ihmisiin, tapahtumiin ja esineisiin. Autistiset piirteet esiintyvät eri autisteilla erilaisina yhdistelminä; yksitällisen piirteen mukaan ei voida päätellä, onko henkilö autisti vai ei. (Ahvenainen, Ikonen, Koro 1999, 11, 74, 80, 189.) Aspergerin syndroomalla käsitetään neurologista ja keskushermostollista poikkeavuutta. Aspergerin syndrooma on autismin lievä muoto, jossa yksilöllä on samanlaisia vaikeuksia kuin autismissa, mutta lievempinä. Tyypillistä ovat laadulliset poikkeavuudet sosiaalisessa käyttäytymisessä ja ei – verbaalissa kommunikaatiossa. Oireyhtymään kuuluvat myös rajoittuneet, toistuvat ja kaavamaiset käyttäytymismallit, harrastukset ja toiminnot. (Kalliopuska 2005, 23.)

Oppimiskyvyn häiriö käsitetään vaikeutena saavuttaa oppimistavoitteita. Häiriö paljastuu, kun oppilaalta kuluu annettuihin tehtäviin muihin oppilaisiin tai normeihin verrattuna kohtuuttomasti aikaa, vaivaa ja energiaa. (Kalliopuska 2005, 143.)

Käyttäytymishäiriöisistä vakavin sosiaalisen kehityksen häiriö on aggressiivinen käyttäytyminen. Sen lisäksi, että se estää oppilaan oman työskentelyn, se synnyttää muissa pelkoa. Nuoren aggressiivisuus voi vaikeuttaa hänen kaikkea kanssakäymistään. Aggressiivisuuden takana on sekä yksilöstä että ympäristöstä johtuvia moninaisia ongelmia. Väkivaltaisesti käyttäytyvän yksilön kyky hallita ympäristöään on huono ja hänen itsetuntonsa on heikko. Aggressiivisuuden syihin sekä syiden oireiden poistamiseen tulee kiinnittää vakavaa huomiota. (Ahvenainen, Ikonen, Koro 1999, 126.)

4. Kuinka kohtaan erityisopiskelijan?

Erityisopiskelijan tutustumiseen saa laittaa aikaa, opiskelijaan tutustutaan rauhassa hänen ehdoillaan. Kohtaamisen kokemus tarvitsee aikaa. Opiskelijan kohtaamisessa on tärkeää olla niin luonnollinen oma itsensä kuin tilanne sallii. Epäaito tai teennäinen käyttäytyminen ainoastaan hämmentää erityisopiskelijaa oli hän sitten lapsi tai aikuinen. Erityisopiskelijan kanssa pitää olla rauhallinen, ystävällinen ja johdonmukainen. Selkeä kommunikointi johtaa hyvään lopputulokseen. Mielen tai aistien kaaos tarvitsee suoria, selkeitä ja aitoja viestejä. Aistikanavien liiallinen kuormitus kannattaa huomioida kaaoksen välttämiseksi.

Oppimisympäristössä täytyy huomioida oppimista häiritsevät tekijät, opiskelijan mahdolliset yli- , tai aliherkkyudet (kuulo, näkö, haju, tunto) kannattaa selvittää. Häiritseviä tekijöitä voivat olla liian virikkeellinen tila, joka hajottaa liikaa huomiota. Opiskelijan keskittymistä häiritsevät helposti ulkopuolelta tai viereisestä luokasta kuuluvat äänet. Oppimisympäristön valaistus saattaa vaikuttaa tilanteeseen. Voimakkaat tuoksut saattavat tuottaa ongelmia. Fyysiseen etäisyyteen pitää kiinnittää huomiota, henkilökohtaisia reviirejä täytyy kunnioittaa.

Tunnin kulkua helpottaa selkeä tunnin rakenne, opiskelija tietää missä järjestyksessä tunti etenee. Tunnin rakenteen voi konkretisoida kuvien tai kirjoittamisen avulla. Erityisopiskelija tarvitsee yksinkertaiset säännöt ja selvät rajat.

Erityisopiskelijan kohtaamisessa on aina kysymys vuorovaikutustilanteesta:

- luo tilanteelle mahdollisimman turvallinen ilmapiiri
- viestitä, että kohtaat ainutkertaisen yksilön
- ole kiinnostunut hänestä
- osoita, että hyväksyt hänet ja, että kunnioitat häntä
- ole valmis jakamaan asiat hänen kanssaan.

5. Erityisopiskelijoiden musiikin opetuksen tavoitteet

Erityisopiskelijoiden musiikin opetuksella voi olla hyvinkin erilaisia tavoitteita. Ahosen (2000) mukaan musiikkikasvatuksen/ opetuksen tavoitteet ovat yleensä enemmän tai vähemmän musiikillisia. Tosin musiikkikasvatuksessakin on musiikkia varten asetettu monia yleisinhimillisiä tavoitteita, kuten elämyksellisyys, esteettinen nautinto, itseilmaisu tai ihmisen kokonaispersoonallisuuden kehittyminen. (Ahonen 2000, 22-23.)

Erityisopiskelijoiden musiikin opetuksesta/ musiikkikasvatuksesta voi vastata musiikin opettaja, erityisopettaja ja musiikkiterapeutti. Musiikin opetuksen/ opiskelun tavoitteet voivat olla myös terapeuttisia. Musiikin terapeuttisen käytön ja varsinaisen terapian välinen ero on siinä, että musiikkiterapiaa antaa ammatillisen musiikkiterapiakoulutuksen saanut henkilö, mutta musiikkia voi käyttää terapeuttisesti kuka tahansa. Musiikin harrastus on tavallaan musiikin terapeuttista käyttöä, josta musiikin harrastaja tai musiikin opiskelija itsekkin hyötyy. (Ahonen 2000, 22.)

Mielestäni musiikin opiskelussa tärkein tavoite on yksilön kasvun ja kehityksen tukeminen kohti omaa itseä. Musiikin opiskelulla voidaan antaa korvaavia kokemuksia ja onnistumisen elämyksiä. Musiikin opiskelu antaa tunnetason elämyksiä ja oppimisen iloa. Musiikin opiskelu kehittää kokonaispersoonallisuutta, persoonan kaikkia osa-alueita. Opiskelu antaa haasteita, se kehittää keskittymiskykyä ja pitkäjänteisyyttä. Opiskelu etenee helposta asiasta haasteelliseen ja vanhasta asiasta uuteen. Etenemisprosessi vaatii aikaa ja asioiden syventämistä maltillisesti. Erityisopiskelijan motivoiminen uudenoppimiseen on haasteellista, oikeaa hetken ja vireystilan ajoitukseen täytyy keskittyä. Jaetut yhteiset kokemukset ovat tärkeitä. Erityisopiskelijalle on merkityksellistä saada jakaa kokemuksia toisen kanssa, omilla ehdoillaan. Myös erityisopiskelija tarvitsee kokemuksen siitä, että hän on tärkeä. Musiikista nauttiminen on kaikille mahdollista ja tärkeää.

Donna Woodin mukaan yksilön kehitys musiikin avulla sisältää seuraavia elementtejä:

- tunne-elämän kehittyminen: itseluottamus, itsetunto ja tunneilmaisuus kehittyvät, roolileikit ja dramatisointi kehittävät ilmaisua
- älyllinen kehitys: musiikillisten käsitteiden omaksuminen ja hallitseminen (perussyke, rytmi, tempo, melodia, dynamiikka, musiikin muoto)
- kielen ja sanavaraston kehittyminen
- fyysinen kehitys: liikkumisen perustaidot, kehonhallinta, koordinaatio ja rentoutuminen paranevat
- sosiaalinen kehitys: kyky sosiaaliseen vuorovaikutukseen kehittyä, itsekontrolli ryhmässä vahvistuu
- luovan ongelman ratkaisu kehittyä
- musiikki virkistää ja tuo iloa elämään. (Wood 1982, 26.)

Ahosen mukaan musiikilla on merkitystä: informaation antajana, kannustajana, oppimiselle edullisen ilmapiirin luomisessa, fyysiseen suoritukseen kannustajana, heijastajana, psyykkisen minän rakentajana ja itsetunnon lisääjänä. (Ahonen 2000, 250-251.)

Howard Gardnerin mukaan musikaalinen lahjakkuus on yksi lahjakkuuden laji. Musikaalisuudella käsitetään kykyä ymmärtää ja säveltää musiikkia, soittaa jotain instrumenttia ja tunnistaa äänien eri vaihteluita. Kari Uusikylä on tullut tunnetuksi lahjakkuuden tutkijana. Hän korostaa, että lahjakkuus on kulttuurisidonnainen käsite, ihminen on lahjakas, kun hänellä on kulttuurinsa arvostamia kykyjä. Luova lahjakkuus on lahjakkuuden korkein taso. Jokaisessa ihmisessä on luovuutta, se liittyy kaikkiin inhimillisen elämän alueisiin. Luova ympäristö tarjoaa haasteita, vapautta ja aikaa. Luova ympäristö antaa luvan erehtyä ja olla eri mieltä. Luova ympäristö on turvallinen, avoin ja jokaista arvostava. (Uusikylä 2007.)

Jokaisella on oikeus luovaan ympäristöön. Jokaisella on oikeus käyttää lahjakkuuttaan tarkoituksenmukaisesti. Erityisopiskelijat voivat olla musiikillisesti erityislahjakkaita. Tällöin he tarvitsevat musiikillisesti korkeatasoista opetusta, mikä vastaa heidän musiikillisiin tarpeisiinsa.

Erityisopiskelijat tarvitsevat vierelleen asiantuntijan, joka kykenee vähentämään oppimisen esteitä. Musiikki voi olla opiskelijan ehdoton ja ainut kiinnostuksen kohde elämässä. Hän ansaitsee rinnalleen viisaan kanssakulkijan.

Kari Kurkelan ajatukset musiikin opetuksesta sopivat hyvin myös erityisopiskelijoiden musiikin opetukseen. Kurkelan mielestä kehittynyt musiikkikasvatus ottaa huomioon ne seikat, jotka liittyvät suotuisaan henkiseen kasvuun. Onnistunut musiikkikasvatus tukee kehitystä, joka antaa lapselle ja nuorelle mahdollisuuden kasvaa omaksi itsekseen. Se tukee kehitystä, jonka tuloksena oppilas tutustuu omiin tunteisiinsa sekä oppii hyväksymään ne. Näin virittyneenä musiikkikasvatus tukee yksilön myönteistä kehittymistä. (Kurkela 1997, 314-315.)

6. Yleiset musiikin opiskelun osa-alueet

Toimiva musiikkikasvatus voi Lehtosen mukaan synnyttää ihmiselle elinikäisen suhteen musiikkiin. Musiikkiharrastuksen avulla hän voi iloita alati kehittyvästä harrastuksestaan, jolla voi myös ilahduttaa kanssaihmissiään. Musiikin opiskelu on hyvä harrastus, joka voi johtaa ammattiopintoihin saakka. Musiikilla on voima eheyttää ja vahvistaa. (Lehtonen 1989, 9-10.)

Niin musiikkikasvatuksessa kuin kaikessa muussakin kasvatuksessa on tärkeää että opettaja välittää ja kuuntelee oppilasta. Erityisesti erityisopiskelijoiden kanssa opettajan täytyy olla aidosti kiinnostunut oppilaasta ja hänen yksilöllisestä oppimisprosessistaan ja oppimisedellytyksistään. Opettaja saa muistaa olevansa tekemisissä ainutkertaisen yksilön kanssa,

Myös musiikin opetuksen osa-alueita voi mukauttaa oppilaan kykyjä ja tarpeita vastaavaksi. Musiikkioppilaitosten opetussuunnitelmaan pohjautuen musiikin opiskelusta kannatta tehdä HOJKS (henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma). Se selkeyttää tavoitteiden ja arviointikriteerien asettamista.

6.1 Laulaminen

Ääni on hyvin herkkä ja henkilökohtainen instrumentti. Ääni kertoo paljon omistajastaan, hänen persoonastaan ja mielialastaan. Laulamisella ja laulutekniikan harjoittamisella on tärkeä merkitys yksilölle. Ritva Eerolan (1997) mukaan ääneen vaikuttavia tekijöitä ovat: anatomis-fysiologiset tekijät, äänenkäyttötapa ja määrä, terveydelliset seikat, sisäisesti nautittavat aineet sekä ulkoiset - ja ympäristötekijät. (Ritva Eerola 1997, 28-31.)

Oikea äänenkäyttö on tärkeää myös erityisopiskelijoille. Erityisopiskelijoiden äänenkäytön tavoitteita ovat:

- oikean ryhdin löytäminen ja ylläpitäminen, aktiivinen, mutta rento olemus
- hyvän hengityksen löytäminen, koko kehon lihaksia käytetään hengittämiseen taloudellisesti ja tarkoituksenmukaisesti

- artikulaation parantaminen, huomioidaan leuka, kieli ja kasvojen lihakset
- elämysten ja onnistumisen ilon saavuttaminen laulamalla
- laulutekniikan oppiminen
- lauluohjelmistoon tutustuminen, eri tyyliä edustaviin lauluihin tutustuminen.

Tapoja harjoittaa laulamista ja äänenkäyttöä ovat laulaminen yksin ja yhdessä. Äänenmuodostuksen perusasiat helpottavat laulamista ja parantavat artikulaatiota. Laulamista voi harjoitella ilman säestystä, pianon/ kitaran säestyksellä, bändin solistina tai taustanauhan kanssa. Esiintyminen yleisön edessä on vuorovaikutteista ja merkityksellistä.

Työstettävä ohjelmisto valitaan tarpeen ja tilanteen mukaan. Laulajan äänimateriaalilla ja motivaatiolla oppia on tärkeä merkitys. Laulutekniikkaa harjoitetaan yksinkertaisimmilla lauluilla, joita kannattaa aluksi laulaa ääniharjoituksilla. Laulun ilo saavutetaan useimmiten itselle tärkeiden laulujen kautta oli kysymyksessä sitten lastenlaulu, virsi, iskelmä tai aaria. Opettajan on hyvä kyetä laulamaan aluksi laulut opiskelijan kanssa, kunnes hän rohkaistuu laulamaan yksin. Laulaminen eri kielillä laajentaa lauluohjelmistoa ja parantaa sekä keskittymistä että muistia.

Laulamisen avulla voidaan myös hoitaa ihmistä monin tavoin. Ahosen mukaan laulaminen on yksi tapa säilyttää yhteys itseensä ja kokea elämyksiä omasta olemassaolostaan. Laulaminen voi olla prosessia painottavaa laulamista tai esitykseen tähtävästä laulamista yksin tai yhdessä. Yhdessä laulaminen antaa sosiaalisia kokemuksia, kommunikointikokemuksia, itseluottamusta ja rohkeutta tunteiden ilmaisuun. Ääni voi olla sisäisen maailman jäsentämisen ja hahmottamisen väline, ja sen avulla voidaan avata uusia väyliä omaan itseen. Oman kehon värähtelyjen kuuleminen ja itsensä kanssa kosketuksissa oleminen on erittäin terapeutin kokemus. (Ahonen 2000, 208-211.)

6.2 Soittaminen

Soittaminen auttaa jäsentämään ajatuksia ja hahmottamaan usein kaoottista maailmaa ja myös omaa osuutta siinä. Musiikin rakenteiden ymmärtäminen, informaation seuraaminen ja oivaltaminen sekä soittamisen oppiminen auttavat hahmottamaan ja jäsentämään asioita. Soittaminen auttaa keskittymään ja hallitsemaan oman toiminnan ohjausta. Soittamisen tärkeimmät tavoitteet ovat soittamisen ilo ja oppimisen elämykset.

Soittamisen kehitystavoitteita ovat hienomotoriikan kehittäminen, silmä-käsikoordinaation parantaminen ja kätsisyyden selkeyttäminen. Musiikillisia tavoitteita ovat perussykkeen ja sanasykkeen löytäminen ja hallitseminen, musiikin käsitepareihin tutustuminen (hidas/ nopea, voimakas/ hiljainen, korkea/ matala) sekä erilaisiin soittimiin ja soittotekniikoihin tutustuminen.

Kaarlo Uusitalo on rakentanut kuvionuottijärjestelmän, jonka avulla kaikki voivat löytää soittamisen ilon. Kuvionuottijärjestelmä sisältää saman informaation, minkä perinteinenkin nuottikirjoitus sisältää. Perusajatuksena on, että jokainen ylimääräinen merkki vaikeuttaa informaation havainnointia. Tästä syystä kuvionuottijärjestelmän nuotti-informaatio on konkreettista ja yksinkertaista: jokaista säveltä vastaa tietty väri, oktaavialat merkitään muodoilla ja ylennys-/alennusmerkit merkitään nuolilla. Kuvionuotteja ei tarvitse muistaa, vaan kuvionuotit merkitään soittimeen tarrojen avulla. Kuvionuotteja voi hyödyntää koskettimien, kitaran, basson ja lyömäsoitinten soittamisessa. Järjestelmää on kehitetty myös kohokuvionuoteille näkövammaisia ajatellen. Kuvionuoteista on mahdollista siirtyä perinteiseen nuottikuvaan, mikäli opiskelijalla on siihen valmiuksia. Kuvionuottijärjestelmä on tavoitteellinen ja systemaattinen menetelmä, ja sitä voidaan käyttää sekä kuntoutuksen tukena että musiikkiterapiatyössä. (www.resonaari.fi)

Osa erityisopiskelijoista onnistuu selviämään musiikkioppilaitosten pääsykokeista ja kykenee osallistumaan normaaliin instrumenttiopetukseen. On tärkeää, että soitinvalinta on kohdallaan, ja että soitin motivoi lasta. Lapsen soittoharrastus on pitkään vanhempien vastuulla ja vaatii sitoutumista, tämä

koskee myös erityisopiskelijoita. Opettajalla on aina suuri merkitys. Toivottavaa on, että opettajana toimii asiantunteva ja joustava henkilö.

6.3 Musiikin kuuntelu

Musiikki lähtee hiljaisuudesta. Hiljaisuudessa on paljon ääniä: ilman humina, sydämen lyönnit, hengitys, verenkierto, ja sen kuunteleminen voi olla haasteellista. Kuuleminen on koskettamista, sillä äänen värähtelyn voi tuntea. Myös kuuro ihminen voi tuntea äänen värähtelyn. (Ahonen 2000, 211.)

Kuunteluun keskittyminen on yksi tärkeä tavoite musiikin kuuntelussa. Erilaisten elementtien havaitseminen (soittimet, lauluääni, voimavaihtelut, tempovaihtelut, tyyli) auttaa yksilöä jäsentämään kuuntelukokemustaan. Erilaisten musiikkien kuunteleminen auttaa yksilöä hahmottamaan musiikkimieltymyksiään ja myös ilmaisemaan asian. Oman musiikkimaun löytäminen vahvistaa identiteettiä. Musiikin tyyllilajeihin tutustuminen avartaa ajattelua. Musiikki herättää mielikuvia ja tuo tunteita esille. Musiikin kuuntelu on hyvä tie kohti tietoisuuden eri tasoja. Musiikin avulla voidaan luoda väyliä pois eristäytyneisyydestä. Musiikista nauttiminen tuo iloa elämään.

Lehikoisen mukaan musiikkia voidaan kuunnella neljällä eri tavalla:

- erittelevä ja analyttinen kuuntelu
- eläytyvä eli tunnetasolla tapahtuva kuuntelu
- mielikuvitusta stimuloiva kuuntelu
- motorisesti stimuloiva kuuntelu (Lehikoinen 1983).

Ahosen mielestä kehitysvammaisille musiikin kuuntelulla voi olla erittäin tärkeä merkitys, sillä sopivan musiikin aiheuttama mielihyvä on avoinna kaikille älykkyydestä riippumatta. Tärkeää on, että yksilö kokee, että hänet ja hänen tunnetilansa hyväksytään sellaisenaan. (Ahonen 2000, 180.)

Musiikin kuuntelutilannetta voidaan käyttää:

- säilyttämään tunnetilaa

- ymmärtämään itseä ja omaa tunnetilaa
- purkamaan ja muuttamaan tunnetilaa
- selvittäessä ristiriitoja
- auttamaan ongelmaratkaisussa. (Ahonen 2000, 180-182.)

6.4 Musiikkiliikunta

Musiikkiliikunnan päätavoitteet ovat kehon hahmotuksen selkeyttäminen, vartalon hallinnan parantaminen ja liikkumisesta nauttiminen. Kehon toimintaedellytyksiä voidaan parantaa kehittämällä hienomotorisia taitoja. Tasapainoaisin harjoittaminen ja kehonpuoliskojen hahmottaminen auttavat vartalon hallinnassa. Musiikkiliikunta on mielestäni tärkeä osa erityisopiskelijoiden musiikinopetusta. Musiikkiliikunta voi olla osana soittotuntia tai soittotunnin lisänä tarjottavaa ryhmätoimintaa.

Emile Jagues Dalgroze on nimennyt neljä peruselementtiä, joiden puitteissa liikunta toteutuu. Liike tapahtuu tietyssä tilassa ja tietyn ajan kuluessa. Liikkeen tuottamiseen tarvitaan tietty määrä voimaa, ja liike hahmottuu tiettyyn muotoon. Liikuntakasvatus kohdistuu koko ihmiseen: se vaikuttaa hänen tunne-elämäänsä, ajatteluunsa ja fyysiseen olemukseensa. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 155-156.)

Musiikkiliikunnan tavoitteena on kehittää:

- rytmittäjää
- keskittymis- ja kuuntelukykä
- reaktio- ja koordinaatiokykyä
- kontakti- ja kommunikointikykyä
- liikunnallisia valmiuksia.

(Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 156.)

Ahosen mukaan on luonnollista yhdistää musiikkiin myös ihmisen kehon liike. Musiikin ja liikkeen yhdistämisessä voidaan pitää lähtökohtana sitä, että musiikki herättää sitä kuuntelevassa ihmisessä jonkin tunteen, jota hän sitten itsensä, oman kehonsa liikkeiden avulla ilmaisee. Ihminen voi löytää itsensä uudella tavalla

ilmaistessaan itseään ja musiikkia liikkein. Havainnot, jotka ihminen tekee itsestään ja tunteistaan, voivat olla ensiarvoisen tärkeitä itsetuntemuksen lisääntymiselle. Musiikkiliikunnan tavoitteena voi olla myös vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun rohkaiseminen. Musiikkiliikunnallisissa tekniikoissa musiikkia voidaan käyttää monin eri tavoittein:

- elävä tai äänitetty taustamusiikki toimii stimulusena ja liikuntaharjoitukseen rohkaisijana
- musiikki voi toimia signaalina ja liikuntaharjoituksen rytmittäjänä
- musiikki voi saada aikaan musiikkia kuvaavaa liikettä ja ilmaisua
- tanssittavan musiikin funktiona voi olla sosiaalisen vuorovaikutuksen tai itseilmaisun lisääminen. (Ahonen 2000, 212-214.)

Veronica Sherbornen mukaan kokonaiskehitystä tukevalla liikunnalla on ratkaiseva rooli kaikkien lasten elämässä. Ihmisen tyydyttävän kehityksen perusta on hyvä itsetunto ja suhde toisiin ihmisiin. Kokonaiskehitystä tukevasta liikunnasta hyötyvät lapset joilla on oppimisvaikeuksia, liikuntavammoja tai tunne- ja käyttäytymishäiriöitä. Sherbornen mukaan jokaisella lapsella on kaksi perustarvetta. Ensimmäiseksi lapsen on pystyttävä kokemaan kehonsa siten, että hän voi tuntea olevansa siinä kuin kotonaan. Tämän kokemuksen avulla hän voi saavuttaa kehonsa hallinnan. Toiseksi lapsella täytyy olla mahdollisuus solmia ihmissuhteita. Hyvän liikunnan opetuksen avulla voidaan saavuttaa sekä suhde omaan itseän että suhde toiseen ihmiseen. (Sherborne 1993, 7-8, 111.)

6.5 Musiikkimaalaus

Kuvallinen ilmaisu on hyvin kokonaisvaltaista, johon vaikuttavat tunteet, arvostukset, taidot, tiedot ja havainnot. Monet asiat ovat yksilössä mahdollisuutena kasvaa ja tulla esiin. Kuvataidetoiminta voi parhaimmillaan antaa yksilölle tilaisuuden kokea asiat kaikilla aisteillaan, kuunnella omaa itseään ja toimia omista lähtökohdistaan käsin. Taidekasvatuksella voidaan tukea ja voimistaa halua etsiä, löytää, erehtyä, ja olla erilainen. Kaiken kehittävän toiminnan takana on kyky kokeilla, onnistua, epäonnistua ja kehittyä vuorovaikutustilanteissa. (Hakola, Laitinen, Ovaska-Airasmaa 1990, 3.)

Kuvat tarjoavat mahdollisuuden kurkistaa ajatteluun, tunne-elämään, muistikuviin, kiinnostuksiin ja kuvitelmiin. Niissä ilmennetään kokemuksia, tunteita ja arvostuksia. Kuvat antavat myös mahdollisuuden seurata yksilössä tapahtuvaa kehitystä ja oppimista. (Hakola, Laitinen, Ovaska-Airasmaa 1990, 16-17.)

Musiikkimaalaukseen käytettävä musiikki on valittava huolellisesti, koska sen pitäisi herättää kuulijassaan mielikuvia ja virittää hänet ilmaisemaan itseään ja musiikkia kuvallisesti. Musiikkimaalauksessa prosessi on aina tuotosta tärkeämpi. Musiikillinen kokeminen ja kuvan tuottaminen on aina hyvin henkilökohtainen tapahtuma, eikä tehtyjä tuotoksia saa arvioida kriittisesti. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 105.)

Musiikkimaalaus on tapahtuma, jossa piirtämällä tai maalaamalla kuvataan musiikin kuuntelun kautta heränneitä tunteita ja ajatuksia. Sisäinen kokemus saadaan näin silmin havaittavaksi, jolloin kokemusta on helpompi ymmärtää ja käsitellä. Musiikki saa aikaan erilaisia mielikuvia ja psyykkisiä merkityskokonaisuuksia, jotka vain yksilö itse ymmärtää. Kuvat voivat selkeyttää ristiriitojen ratkaisemisessa ja oman kaottisen tilanteen selvittämisessä. (Ahonen 2000, 194-195.)

Musiikkimaalaus voi toimia tunnilla itsetarkoituksena tai hyvänä lisänä. Maalaus antaa mahdollisuuden vuorovaikutukseen, keskusteluun ja rauhoittumiseen. Maalauksen kautta voidaan purkaa tunnilla heränneitä tunteita ja ajatuksia. Tunteet ja ajatukset on hyvä sanoa ääneen. Asioiden analysointi täytyy kuitenkin jättää asian koulutuksen saaneelle henkilölle.

7. Arviointi

Arviointi on aina mukana oppimisen ja opettamisen prosesseissa. Arvioinnin tärkein tehtävä on oppimisen ja opettamisen tukeminen ja edistäminen, arviointi määrittää tietyn kohteen arvoa. Arviointitieto auttaa tehostamaan oppimistapoja ja kehittämään opetusta. Arviointitieto auttaa myös oppimista tukevia sidosryhmiä kiinnostumaan koulun työstä. (Koppinen, Korpinen, Pollari 1994, 8-9.)

Arviointi on olennainen osa opetusta. Takalan (1997) mukaan arvioinnin kannalta keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Miksi arvioidaan?
- Mitä arvioidaan?
- Kuka arvioi?
- Millaisen informaation pohjalta arvioidaan?
- Millaisia laadullisia kriteereitä arvioinnissa käytetään?
- Miten arviointi toteutetaan?
- Mikä merkitys arvioinnilla on? (Takala 1997, 97-114.)

”Arvioinnin pitäisi olla suullista ja kirjallista. Sen tulisi liittyä arvioitavan tavoitteisiin ja lähtötasoon. Arviointi on jatkuva, avoin ja vuorovaikutteinen prosessi, johon oppilaalla pitää olla mahdollisuus osallistua. Palaute on yksisuuntaista, vaikkakin se voi olla positiivista tai negatiivista. Arvioinnin pitäisi olla kehittävää; molemmat osapuolet oppivat. Vain rehellinen arviointi synnyttää jotain. Arvioinnilla tulee olla tavoite, joka on kuvattavissa ja perusteltavissa (ei arviointia arvioinnin vuoksi)” (Ryhmä Merihevoset 2006, 27.)

Erityisopiskelijoiden arvioinnissa pätevät samat perusasiat kuin yleensäkin arvioinnissa: suoritus arvioidaan rehellisesti ja vuorovaikutteisesti opiskelijan lähtötaso ja tavoitteet huomioon ottaen. Arvioinnin tulee viestittää opiskelijalle, että hänen suorituksensa on ollut mielenkiintoinen. Arvioinnista täytyy tulla ilmi, että opiskelijan tekemää työtä arvostetaan ja hänen työpanostaan kunnioitetaan. Erityistä huolellisuutta täytyy mielestäni noudattaa siinä, että arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan yksilölliset mahdollisuudet ja palautteen

tarkoituksenmukaisuus. Arviointitapa valitaan aina opiskelijan lähtötaso huomioonottaen. Palaute saa tukea ja rakentaa kokonaispersoonaa arvostavasti ja aidosti!

Kronholmin mukaan innostava arviointi sisältää seuraavia asioita:

- arviointi esitetään innostavaan sävyyn
- arvioija on asiantuntija
- arvioija tuo esille vahvuudet, myös ryhmänä opitut asiat
- arviointi motivoi ja aktivoi opiskelijaa
- arviointi tuo esille jo opitun, mutta osoittaa myös kehityskohteet
- arviointi voi olla voimaantumisen väline
- arviointi voi olla itsearviointia (Kronholm 2006, 27-28).

8. Erityisopiskelijoiden musiikin opiskelun tarpeet

Monet erityisopiskelijoista ovat musikaalisia, he ansaitsevat ja tarvitsevat asiantuntevaa ja osaavaa opetusta. Heillä on tarve ja oikeus päästä opiskelemaan musiikkia musiikkioppilaitoksiin. "Kaikille avoin koulu" tarvitsee rinnalleen "Kaikille avoin musiikkiopisto" - ajatuksen. Tämän työn yksi tarkoitus on antaa tietoa ja näin madaltaa erityisopiskelijoiden kynnystä päästä musiikin opetukseen musiikkioppilaitoksiin. Erityisopiskelijoille täytyisi mahdollistaa myös musiikin opiskelun jatko-opinnot. Työn tarkoituksena on lisäksi vähentää opettajaksi opiskelevien nuorten ennakkoluuloja ja -asenteita.

Erityisopiskelijoiden ei ole tarkoituksenmukaista yrittää sopeutua vallitsevaan yhteisöön. Yhteisön/ yhteiskunnan tehtävänä mielestäni sen sijaan on sopeutua erityisopiskelijoiden tarpeisiin, vaikka erityisopiskelijat eivät olekaan välttämättä yhteiskunnalle tuottavia yksilöitä.

Erityisopiskelijoiden musiikin opiskelun mahdollistaminen vaatii asennekasvatuksen lisäksi resursseja musiikkipedagogien lisäkoulutukseen ja aitoa kiinnostusta asiaan. Musiikkioppilaitoksessa työskennelleenä uskon tämän olevan mahdollista. Opiskelu voisi aluksi tapahtua projektiluonteisena, jonka jälkeen se voisi vakiinnuttaa asemansa yhtenä musiikin opiskelun osa-alueena. Jokaiselle erityisopiskelijalle laadittu musiikin opiskelun HOJKS (henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) selventäisi tavoitteita ja ottaisi huomioon yksilölliset erityispiirteet.

Turun ammattikorkeakoulussa alkaa tulevana syksynä 30 op:n koulutus: Erilaisen oppijan kohtaaminen - musiikin erityisopetuksen erikoistumisopinnot. Koulutus on tarkoitettu soiton- ja laulunopettajille ja musiikkipedagogeille sekä valmistuville musiikkipedagogiopiskelijoille. Opinnoissa haetaan uusia näkökulmia erilaisten oppijoiden kanssa työskentelyyn. Tämä on oikea suunta ja mahdollisuus kohti kaikille avointa musiikin opetusta.

9. Itserefleksion merkitys musiikin opetustyössä

Kyky reflektoida tarkoittaa kykyä oppia tiedostamaan sitä, mitä on tekemässä. Itserefleksion avulla opiskelija/ opettaja voi analysoida omaa ammatillista kasvua, ajatuksia, tunteita ja avoimia kysymyksiä. Refleksion avulla opiskelija/ opettaja voi oppia rakentamaan omia jäsennessmalleja. Refleksion avulla opiskelija/ opettaja voi löytää toiminnalleen uudet kehykset. Oman ajattelun ja toiminnan reflektointi mahdollistaa hyvän ammatillisen vuorovaikutuksen.

Opettaminen on ihmissuhdetyötä. Opettaminen on kohtaamista, vuorovaikuttamista, antamista ja vastaanottamista. Opettaminen on oman persoonansa alttiiksi laittamista. Opettaminen on rajanvetoa henkilökohtaisen minän ja opettajaminän välillä.

Oman ammatillisen kasvun reflektointi kantaa hedelmää ja luo kasvun mahdollisuudet jatkossakin. Omien tunteiden tunnistaminen, hyväksyminen, erottaminen ja ilmaiseminen selkeyttää ihmisten ja asioiden kohtaamista. Avointen kysymysten rohkea kohtaaminen ja epävarmuuden/ kaaoksen sietäminen aukaisee uusia mahdollisuuksia. Reflektio mahdollistaa uusien jäsennessmallien ja työskentelytapojen, uusien kehyksien löytymisen. Reflektio mahdollistaa avoimen ja ammatillisen vuorovaikutuksen löytämisen. Toisten ja oman itsensä kohtaaminen vaatii työtä, sallivuutta ja kärsivällisyyttä.

Reflektio mahdollistaa ja antaa luvan olla heikko, keskeneräinen, huono ja kestämaton. Reflektio antaa luvan olla tarpeeksi hyvä ja kuitenkin ainutkertainen. Reflektio antaa opettajalle mahdollisuuden olla itselleen armollinen.

10. Lopuksi

Olen tässä kehittämishankkeessa esitellyt kehittämisideoita erityisopiskelijoiden musiikin opetukseen. Toivon, että se herättää kysymyksiä ja antaa vastauksia.

Toivon myös, että se madaltaa kynnystä erityisopiskelijan kohtaamiseen.

Päätän kehittämishankkeeni laulun sanoihin, jotka mielestäni parhaiten kuvaavat kehittämishankkeeni tärkeimpiä ajatuksia: kohtaamista ja merkityksiä.

Kesyttetty

Sinä olet minulle vain yksi, yksi tuhansien joukosta. En tarvitse sinua. En, en tarvitse sinua. Mutta jos kesytät minut, niin silloin me toisiamme tarvitsemme. Olisit ainoa maailmassa, elämäni aurinkoinen. Olisit ainoa maailmassa, elämäni aurinkoinen.

Tuolla on viljapelto, se on kullanvärinen. Se on murheellista. On, on murheellista. Mutta jos kesytät minut, niin kultaiset hiuksesi muistan aina kun kultainen viljapelto tuulessa suhisee. Aina kun kultainen viljapelto tuulessa suhisee.

Koskaan en tulostasi tiedä, se on samantekevää. Olen yksinäinen, niin yksinäinen. Mutta jos kesytät minut, niin tulosi haluan tietää silloin. Odotus antaa jo onnen tunteen, sydäntäni lämmittää. Odotus antaa jo onnen tunteen sydäntäni lämmittää.

Tähtesi on aivan pieni, yksi tuhansien joukossa, silti meille tärkeä. Niin, niin kovin tärkeä. Koska näin kesytit minut, niin yhdessä tähtiä rakastamme. Iäksi toisemme menetämme, tähdet meitä yhdistää. Iäksi toisemme menetämme, tähdet meitä yhdistää.

(sanat: Anna-Kaarina Kiviniemi 1973, perustuu kirjaan: Saint-Exupe'ry: Pikku Prinssi 1965)

Lähteet

- Ahonen, H. 2000. Musiikki sanaton kieli (3.painos). Vantaa: Oy Finn Lectura Ab.
- Ahvenainen, O., Ikonen, O., Koro, J. 1999. Erityispedagogiikka 2. Juva: WSOY.
- Eerola, R. 1997. Lauluäänen toiminnallisista häiriöistä ja ääneen vaikuttavista tekijöistä kirjassa Laulajan opas toimittanut Hautamäki. T. Tampere: Rytmii-instituutti.
- Hakkola, K., Laitinen, S., Ovaska-Airasmaa, M. 1990. Lasten taidekasvatus. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kaikkonen, M., Uusitalo, K. 2007. Kuvionuotit. <URL: <http://www.resonaari.net>>
- Kalliopuska, M. 2005. Psykologian sanasto. Keuruu: Otava.
- Kiviniemi, A.-K. 1973. Kesytetty. Perustuu kirjaan Antoine de Saint-Exupe'ry 1965. Pikku prinssi. WSOY: Helsinki
- Koppinen, M.-L., Korpinen E., Pollari J. 1994. Arviointi oppimisen tukena. WSOY: Juva.
- Kurkela, K. 1997. Mielen maisemat ja musiikki. Helsinki: Sibelius Akatemia.
- Lehtonen, K. 1989. Musiikki terveyden edistäjänä. Helsinki: WSOY.
- Rauhala, L. 2005. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino
- Sherborne, V. 1993. Lapsen kokonaiskehitystä tukeva liikunta. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry
- Takala, S. 1997. Vieraan kielen kehittymisen arviointiperusteita. Teoksessa Jakku-Sihvonen, R. (toim.), 97-114.
- Uusikylä K., Atjonen P. 1999. Didaktiikan perusteet. Helsinki: WSOY.
- Wood, D. 1982. Move, Sing, Listen, Play. Preparing The Young Child for Music. Toronto: Thompson Music.

Julkaisemattomat lähteet

- Kronholm R./ Merihevosten ryhmä 2007. Millaista on innostava opettaminen. TAOKK: Tampere
- Lehikoinen, P. 1983. Musiikkiterapian peruskurssin luennot. Sibelius - Akatemia: Helsinki.
- Uusikylä, K. 2007. Mannerheimin lastensuojeluliiton seminaarin luennot.

